

Nová energie pro Akademii věd České republiky

Akademie věd České republiky je institucí s hlubokými historickými kořeny, vynikající reputací a mimořádným potenciálem do budoucna. V posledních letech však – stejně jako celá společnost – čelila řadě zásadních výzev. Společenské změny vyvolané pandemií, rostoucí geopolitickou nestabilitou, energetickou krizí, klimatickou změnou a vysokou kumulativní inflací se nevyhnuly ani vědě. Projevují se nejen v oblasti výzkumného zaměření, ale také ve financování vědy a v případě AV ČR konkrétně v klesající konkurenceschopnosti v oblasti mezd, s čímž souvisí riziko odlivu špičkových odborníků do zahraničí. Vědce a vědkyně navíc stále více zatěžuje narůstající administrativa, která odvádí jejich pozornost od samotné výzkumné práce.

Ve svém programovém prohlášení jsem předložil vizi, jak stabilizovat AV ČR, podpořit špičkovou vědu a posílit její vnitřní soudržnost. Zásadní roli v tomto směru přisuzuji zejména rozvoji kultury spolupráce a mezioborového propojení napříč akademickými pracovišti – na úrovni vědecké, odborné i osobní. Věda je svou povahou činností založenou na dialogu mezi generacemi badatelů i jednotlivými vědními disciplínami. Není náhodou, že se často připomíná, že „stojíme na ramenou obrů“ – právě díky poznatkům, zkušenostem a úsilí našich předchůdců můžeme dnes hledět dále a otevírat nové směry bádání. V tomto duchu vnímám další rozvoj Akademie věd ČR jako příležitost k posílení její vnitřní soudržnosti a identity jako celku. Je nezbytné, aby AV ČR nebyla vnímána pouze jako soustava izolovaných pracovišť, ale jako živé, dynamické společenství sdílející společné hodnoty a cíle. Institute, v níž se věda propojuje napříč obory, kde se setkávají zkušení odborníci

1 Předseda Akademie věd ČR Radomír Pánek. Foto J. Plavec, SSČ AV ČR

s mladými talenty a kde jsou důvěra, respekt a spolupráce základními stavebními kameny každodenního fungování. Místo, které nejen podporuje špičkový výzkum, ale zároveň nabízí důstojné, motivující a dlouhodobě udržitelné podmínky pro vědeckou práci.

Pro dosažení uvedených cílů je nezbytné zajistit stabilní, předvídatelné a odpovídající financování. Spolu s kolegy v Akademické radě budeme usilovat o výrazné navýšení institucionální podpory, jež je klíčová pro základní existenci našich pracovišť. Naší společnou ambicí je zásadně zvýšit její podíl na celkovém rozpočtu AV ČR, a tím se přiblížit standardům vědecky vyspělých zemí – jak v oblasti financování výzkumu, tak i v oblasti odměňování. V tomto ohledu se naše pracoviště potýkají s dlouhodobou stagnací mezd, přestože podíl vysoce kvalifikovaných pracovníků je v Akademii věd

výrazně vyšší než v jiných odvětvích. Tento vývoj představuje vážné ohrožení její konkurenceschopnosti, proto budeme systematicky usilovat o navýšování mzdových prostředků, odpovídajících skutečnému významu vědecké práce ve společnosti.

Významnou oblastí naší činnosti bude také podpora vzdělávání a spolupráce s vysokými školami, a to nejen v oblasti výuky, ale především při přípravě doktorandů, kde Akademie věd ČR sehrává v řadě oborů nezastupitelnou roli. Vzhledem k očekávanému zvýšení nákladů školicích pracovišť na doktorská studia jsme již v návaznosti na příslušnou legislativní úpravu vedli jednání o navýšení rozpočtu AV ČR tak, aby byla zajištěna systematická podpora doktorandů na našich pracovištích. Cílem je garantovat vysokou kvalitu doktorského vzdělávání a současně zabezpečit důstojné životní a pracovní podmínky pro mladé výzkumníky.

V oblasti excelentní vědy hodláme navázat na úspěšné nástroje podpory, jako jsou Akademická prémie, prémie Lumina quaeeruntur, které budeme od příštího roku rozšiřovat zavedením nového programu Akademie budoucnosti. Zároveň budeme dále posilovat orientaci na řešení společensky relevantních témat prostřednictvím Strategie AV21. V oblasti transferu znalostí a technologií se zaměříme na podporu uplatnění výsledků výzkumu v praxi v rámci intenzivnější spolupráce jak s průmyslovou, tak se státní sférou. Plánujeme další posílení našeho Centra transferu AV ČR (CETAV), a to i prostřednictvím Programu rozvoje aplikací a komercializace (PRAK). Naším cílem je dále zefektivnit a posílit přenos poznatků do českého hospodářství a společnosti, a podpora odvětví s vysokou přídavnou hodnotou znalostí a vysoce kvalifikované lidské práce.

Za důležitý předpoklad vyšší efektivity považujeme rovněž modernizaci vnitřní organizace – konkrétně zefektivnění činnosti Kanceláře AV ČR a transformaci Střediska společných činností (SSČ) na veřejnou infrastrukturní instituci. V tomto ohledu jsme učinili nezbytné legislativní kroky, na jejichž základě Poslanecká sněmovna 13. června 2025 schválila novelu zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, která zakotvuje právní rámec pro zřízení veřejných infrastrukturních institucí.

Zvláštní pozornost budeme věnovat komunikaci – jak směrem dovnitř, tak navenek. Výsledky práce AV ČR musejí být veřejnosti prezentovány srozumitelně a v takové formě, která umožní oslovit různé cílové skupiny – studenty, pedagogy, tvůrce veřejných politik i širokou občanskou společnost. Zároveň budeme podporovat spolupráci mezi pracovišti AV ČR a regionálními partnery i rozvoj mezioborových iniciativ, které přinášejí nové perspektivy a přispívají k větší integraci vědy ve společnosti.

Jsem přesvědčen, že Akademie věd ČR má mít silný, sebevědomý a respektovaný hlas ve veřejném prostoru. Budeme usilovat o pravidelný, otevřený a věcný dialog s politickou reprezentací, o aktivní zapojení do tvorby legislativy a strategických rozhodnutí a o odborně podloženou komunikaci směrem k veřejnosti. AV ČR musí být vnímána jako přirozený partner státu

při formulaci a řešení zásadních společenských výzev – jako partner, který je slyšet a jehož stanoviska jsou opřena o nejnovější vědecké poznatky, integritu a dlouhodobou perspektivu.

Těm, kteří zvažují institucionální sjednocení vědy a vzdělávání pod jednotnou ministerskou správou – založenou na centralizovaném modelu řízení a financování – připomínáme, že zkušenosti z vědecky vyspělých zemí jasně ukazují, že decentralizované a autonomní vědecké prostředí je efektivnější. Tím, že podporuje pluralitu přístupů a myšlenek, které nejsou filtrovány jednotnou institucionální nebo byrokratickou optikou, umožňuje vědcům pružně-

2 a 3 R. Pánek před hlavním panelem v řídicí místnosti tokamaku COMPASS (obr. 2) a při vyhodnocování experimentálních dat se studenty (3). Snímky z archivu ÚFP AV ČR

ji reagovat na výzvy současnosti – ať už environmentální, sociální, nebo technologické. Právě tato schopnost adaptace a inovace činí decentralizované systémy dlouhodobě výkonnějšími než modely založené na centralizaci a uniformitě. Namísto institucionální nivelizace je proto třeba strategicky podporovat diverzitu a propojenost výzkumných kapacit – napříč sektory, obory i regiony. Nezávislá věda není

luxus, ale nezbytná investice do ekonomické konkurenceschopnosti země, kvality veřejných politik a vzdělanosti celé společnosti.

Do své práce v Akademické radě jako její předseda vkládám nejen své odborné a manažerské zkušenosti, nabyté ve vědě, ve vedení výzkumného pracoviště i v mezinárodních vědeckých strukturách, ale především hluboké přesvědčení o smyslu a síle Akademie věd jako instituce veřejné služby. Věřím, že společným úsilím jí dokážeme vtisknout novou energii – energii pro budoucnost, která bude stát na excelenci ve výzkumu, respektu k lidem a kultuře otevřeného a odpovědného dialogu.

Z životopisu nového předsedy Akademie věd ČR: I. funkční období od 25. března 2025 do 24. března 2029

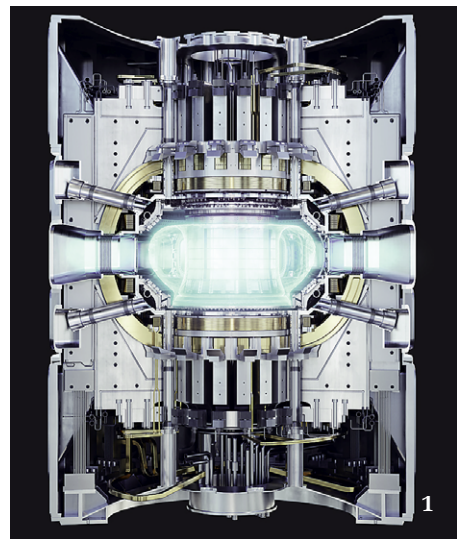
Prof. RNDr. Radomír Pánek, Ph.D., (*1975) je významný český vědec specializující se na fyziku plazmatu a jadernou fúzi. Vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde v r. 1998 získal titul Mgr. v oboru teoretická fyzika, v r. 2002 titul Ph.D. a poté v r. 2003 titul RNDr. ve stejném oboru. Od r. 2000 pracoval v Ústavu fyziky plazmatu Akademie věd ČR (ÚFP), kde zastával různé vedoucí pozice, včetně vedoucího projektu instalace tokamaku COMPASS a vedoucího oddělení Tokamak. Od r. 2015 byl ředitelem ÚFP a od r. 2018 rovněž ředitelem projektu COMPASS-U. V r. 2019 byl jmenován docentem na Matematicko-fyzikální fakultě UK a v r. 2023 profesorem na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské Českého vysokého učení technického v Praze.

Jeho vědecké zaměření zahrnuje fyziku plazmatu v tokamacích, fyziku nestabilit plazmatu, magnetické udržení plazmatu a nelineární interakce plazmatu s elektromagnetickými vlnami. Dále se zabývá pokročilými technologiemi pro jadernou fúzi a technologickým designem a provozem tokamaku. Z vědeckých pobytů v zahraničních laboratořích lze zmínit např. UK Atomic Energy Authority Culham (Spojené

království), CNRS Milano (Itálie), Univerzitu v Innsbrucku (Rakousko) nebo Fusion Research IRFM/CEA Cadarache (Francie). Byl hlavním řešitelem více než 7 vědeckých projektů u Grantové agentury ČR, Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a v Operačním programu Výzkum, vývoj a vzdělávání. Byl členem týmu ve více než 20 projektech národních poskytovatelů a projektech Evropské unie. Autor či spoluautor více než 170 impaktovaných vědeckých publikací, pravidelně přednáší kurzy fyziky plazmatu a technologie jaderné fúze na Univerzitě Karlově, Českém vysokém učení technickém a Univerzitě Komenského v Bratislavě na Slovensku.

R. Pánek je členem mnoha významných výborů a komisí v Evropské unii a Evropské komisi. V současnosti předsedá valnému shromáždění evropského konsorcia EUROfusion. V letech 2020–24 se podílel na vedení evropské agentury Fusion for Energy, která realizuje evropskou část největšího vědeckého projektu na světě – ITER (International Thermonuclear Experimental Reactor).

Více na <https://www.avcr.cz>

1 Vizualizace řezu tokamakem COMPASS-U v Ústavu fyziky plazmatu AV ČR. Tokamaky jsou nejpokročilejším konceptem fúzních reaktorů, které umožňují dosáhnout potřebných parametrů plazmatu pro řízenou termojadernou fúzi. ÚFP AV ČR byl pověřen koordinací výzkumu termojaderné fúze v rámci České republiky. Od 70. let provozoval malý tokamak CASTOR, a když se v r. 2004 objevila možnost získat moderní COMPASS z Velké Británie, zahájila skupina pod vedením R. Pánka úspěšná jednání o jeho umístění do ČR. Provoz COMPASSu byl ukončen v r. 2021, protože na jeho místě je nyní budován nový tokamak COMPASS Upgrade se světově unikátními parametry. Bližší popis a více informací na www.ipp.cas.cz